

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 13

E. Lovinescu	Ion Minulescu (IV)
Elena Farago	Pe piatra unei fântăni
O. Toftali	Fata lui Assarhaddon
Andrei Velea	Mănușa
I. Valerian	Cireul
Gh. Brădescu	Furgosul
Alexandrina Scurtu	Ascultî?
B. Fundoianu	Belphegor
Mihail Celarianu	În Catedrală
Virgiliu Moscovici	Lampadoforul

CRONICA DRAMATICA. — F. ABERCA. — *Teatrul Popular: „Brîndușa”.*

CRONICA ARTISTICA. — VICTOR ION POPA: *Expozițiile Lazăr și Brătianu.*
Insemnări Literare.

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente : pentru un an Lei 100.—

" " 1/2 " " 60.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-
trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,
Figurine literare, Anticipații literare, etc.

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

PREȚUL LEI 15.—

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

ION MINULESCU

IV

Dacă în privința fondului poeziei minulesciane se pot face rezerve, nu atât asupra calității muzicale cât asupra intensității ei, în privința formei contestațiile nu sunt însă cu puțință. Pe când baudelairianismul, de pildă, se caracteriza printr'un complex de elemente sufletești ce purtau în ele germinii sensibilității moderne, minulescianismul reprezintă numai o revoluție formală. Inspirația lui muzicală nu e nici prea amplă și, prin caracterul ei de universalitate, nu poate fi nici specifică; ieșind din fondul general uman, nu se valorifică prin diferențieri de sensibilitate.

Dacă poetul este destul de limitat, artistul este însă cu mult superior. Mijloacele de expresie întrec posibilitățile lui de emoție. Artă d-lui Minulescu e incontestabilă; ea a adus cu sine procedee, reclamate și de fond dar multiplicare și de ingeniozitate. Prin originalitatea lor, poetul și-a fixat un loc în evoluția lirice noastre.

* * *

Am arătat că unei inspirații muzicale nu-i putea răspunde decât o formă sugestivă. Estetica simbolismului se rezumă deci la sugestivitate; prin acest determinism înțelegem artă d-lui Minulescu și în noutatea reală și în deviațiile ei aparente. Absurdul însuși se explică prin valoarea lui de sugestivitate. Pentru notarea unor sentimente muzicale era totuși necesară o formă de-o anumită muzicalitate. Eminescu ne-a dat versurile cele mai armonioase; armonia lor nu este însă independentă ci funcțională. Deși sonor, cuvântul traduce o noțiune precisă; redusă la valoarea ei de sugestie, muzicalitatea d-lui Minulescu se emancipează de înțeles, insinuând anumite stări sufletești vagi și neorganizate. Calitatea ei este deci cu totul alta

decât la Eminescu. Inovația formală, susținută pe o mare bogăție de resurse, a poeziei minulesciane este însușirea ei cea mai de seamă. Versul devine liber și poliritmic, nu la întâmplare ci din necesități interne. Asupra meritului de a fi introdus cel dintâiu versul liber pot fi discuțiuni; nimeni nu l-a mlădiat însă mai bine fondului mobil și inesizabil. Muzicalitatea lui e atât de excesivă, încât unii poeți ca Lucian Blaga și mai ales Camil Petrescu au reacționat în privința servitudinii sonore. Reacțiunea era reclamată de fondul cu totul diferit al poeziei lor; d-l Minulescu are însă forma strict cerută de natura muzicală a sensibilității lui. Totul e întrebuințat în vederea scopului suprem al sugestiei: repețiri de cuvinte și de versuri, obsesiunea unor anumite imagini, întrebuințarea unei terminologii geografice și istorice de valoare pur verbală și, mai ales, creațiunea unei simbolice speciale, care, deși pare absurdă, urmărește totuși o sugestivă. Până și abuzul numerelor fatidice de trei și șapte crează o atmosferă voită de mister și o obsesiune. Nefiind plastic ci muzical, adică abstract și inconsistent, materialul poetic se eterizează. „Nimicul“, „Eternul“, „Albastrul“, „Cuminții“, „Nebunii“, „Credințele“, „Minciuna“, „Adevărul“, „Durerea“, „Trecutul“ — sunt palidele abstracțiuni care, în solemnitatea majusculilor, defilează în poezia minulesciană, descărnate dar sonore. În procesul lui de abstracțiune, poetul schimbă până și sensul comparației. În loc de a proceda dela necunoscut la cunoscut și dela abstract la concret, în loc de a plasticiza, el abstracționează prin comparații chiar lucrurile materiale:

De ce-ți sunt ochii verzi —

Coloarea wagnerianelor motive,

Și părul negru ca greșeala imaculatelor fecioare?

Două brațe întinse:

Se leagănă ca două chei negre, descântate

Cu care Vrăjitorii

Și Parcele

Deschid

Zăvoarele 'ncelestate în porțile 'ncuiate

adică se aseamănă cu ceiace n'a putut nimeni vedea până acum. Trei corăbii ancorate în port par prin același proces de abstractizare:

„ niște suveniruri smulse îndepărtatului trecut...

Prin muzicalitatea fondului — destul de modest, de altfel, ca intensitate și complexitate — și prin sugestiunea formei, armonioasă și novatoare, d. Ion Minulescu, nesincer sau pueril de multe ori, reprezintă totuși cu talent o formulă legitimă de artă. El e unicul simbolist român, care, cu toată artificialitatea limbii și chiar a atitudinii, a reușit să determine o undă în ritmul poeziei noastre.

E. LOVINESCU.

PE PIATRA UNEI FÂNTÂNI

De mult de chinul setei nu se mai plâng drumeții,
Căci orice drum își are fântâna la răscruci, —
Și însetat vei merge doar când în gânduri duci
Nepotolita sete lăuntrică a vieții.

Căci pe orice drum odată a fost un dor, o jale,
O pomenire sfântă, ce'n taină ori vădit,
Au îngrădit izvoare sau trainic au zidit
Pentru 'nsetații vieții fântânele din cale.

Și adesea-ori în apa ce limpede ne'mbie
Suspină pocăința celor mai negre vini, —
O, dac'ar ști drumeții, când beau și trec străini,
Ori cei mânați de setea ce arde pururi vie, —

De-ar ști să vadă noaptea, prin neguri, în ce grele
Ingenunchieri se 'nchină și cât de stranii mâni
Au umbrele ce 'ntreabă pe ghizduri de fântâni
Ce însetat veni-va păcatul să li-l spele,

La fie-ce fântână, cu fie-ce sorbire,
Și-ar da obolul unui pios binecuvânt
Pentru despământeții ce încă n'au avut
În sborul ce dă vieții eterna desrobire.

O, tu ce vii să ți sature gâtulejul sec, ori golul
Ulciorului, și praful vrei să ți-l speli din mâni,
Închină-te și dă-li-l, prielnicii fântâni
Și celui ce-a făcut-o, cu gând smerit, obolul..

ELENA FARAGO.

FATA LUI ASSARHADDON

Neliniștea stăpână de câțva timp pe Assarhaddon și pe sfetnicii săi. Dușmanii Asiriei atacau din nou hotarele, iar popoarele subjugate, încurajate de spioni, se răsufrăteau pretotindeni.

Primejdia era acum mai mare ca oricând, căci Assarhaddon își slăise puterile în atâtea lupte grele. Zeli l-au oblădui întotdeauna. Cu ajutorul lor, el învinsese pe Sarezer, asasinul tatălui său; zdrobise oștile Elamului, ale poporului Caldu, ale regelui pontic Tiuşpa; înfrânsese deasemenea pe Sidonieni; alungase pe Cimerieni, cei vecinici neastâmpărați și fugărise în mai multe rânduri pe Sciții barbari, cari încălcau întruna granițele și pus-tiau țara.

Sfaturile prea sfinte ale lui Samaș, care zilnic se înalță stră-lucitor pe cer și vede toate nevoile și faptele credincioșilor săi, îndemnurile și ajutorul Iștarei, zeița cea frumoasă a dragostei și a vieții pământești, i-au adus numai biruință.

De data aceasta însă, puhoiul năvălitor sciților era covârșitor. Asirienii se simțeau obosiți. Assarhaddon dorea pacea, dar avea datoria să-și apere imperiul.

O înțelegere s'ar fi putut face, dacă vrăjmașul ar fi fost ci-vilizat. Sciții însă nu erau decât niște jefuitori fără credință și fără lege.

O cerere a regelui sciț Bartatua turbura mai ales pe Assarhaddon. Bartatua îi făgăduia pacea și prietenia, dacă îi dădea de soție pe una din domnițe. Assarhaddon stătea pe gânduri. Sfa-tul nu putea veni decât dela Samaș.

Pornî dar cu mare alaiu spre Templul său și, după săvârșirea celor rânduite, preotul cel mare rosti o rugăciune și întrebă:

„Strălucite stăpâne! Assarhaddon, rege al lui Assur, cere statul tău cel înțelept: poate da oare, pe fiica sa lui Bartatua, rege al Sciților, cum acesta o dorește prin trimisul său? Bartatua rege al Sciților, se va purta oare după aceea cu cinste față de Assarhaddon, rege al lui Assur și va săvârși cele făgăduite despre prietenie și pace? Tu numai știi aceasta, o Samaș, marele nostru stăpân. În gura divinității tale sunt oare hotărârile a-cestea?”

O liniște adâncă urmă rugăciunii marelui preot. Un suflu ușor trecu peste capetele plecate ale credincioșilor și un murmur nedeslușit se auzi. Zeul vorbea dar nimeni afară de marele preot nu înțelegea.

„Fata lui Assarhaddon, rege al lui Assur, să se dea lui Bartatua, dacă Iștar o îngăduie”, fu răspunsul lui Samaș.

Și alaiul porni iar spre templul vecin al zeiței Iștar; iar aici, din nou regele și sfetnicii săi se rugară fierbinte. Marea preoteasă zise;

„Zeița florilor, a porumbelilor, a dragostei și a războiului îți aducem tle prinosul laudei noastre umile. Ruga noastră este: Bartatua, rege al Scitilor, cere mâna fetei lui Assarhaddon, rege al lui Assur. Fi-va oare Bartatua credincios făgăduinței sale, când domnița noastră va împărtăși cortul său? Fi-va el prieten sincer și iubitor de pace lui Assarhaddon, rege al lui Assur? Tu singură, mare zeiță, știi toate acestea. Spune-ne, dacă e cu folos căsătoria neprihănitiei prietese cu spătosul Bartatua, cel investmântat cu piele de urs? Îngăduiești tu, o Iștar, despărțirea gîngăsei ființe de părinții săi iubiți, de prietenii credincioase, de haremul cel strălucit? Jertfa ei îi va folositoare lui Assur?”

De abia marea preoteasă sfârși rugăciunea și o melodie lină, dulceașă, umplu sanctuarul. Suflătele credincioșilor erau vrăjite. Zeița răspundea și numai marea preoteasă înțelegea vorbele ei:

„Femeea este și va fi stăpâna lumii, câtă vreme oamenii se vor închina Iștarei. Bartatua va fi înblânzit ca Eabani de preoteasa mea; el va fi învins ca Gilgames cel ce mi-a disprețuit într-o zi dragostea. Instruiți în cultul meu pe tânăra domniță”.

* * *

Frumoasa prințesă Nina urmăria cu sârguință lecțiunile ce i se dădeau. Începuse să cunoască mai de aproape cultul marelui zeiță. Arta gătelei, arta seducerii, arta de a pătrunde în sufletul bărbatului și de a-l subjuga. Nu era însă nevoie de atâta oboseală. Haremul întrec a poate în această privință sanctuarul Iștarei.

Nina însă rămânea nepăsătoare la tot ce vedea și i se spunea. Ea se lăsa furată de gânduri. Un singur lucru îi plăcea: citirea poemei, în care se povesteau faptele zeiței. Învătase pe de rost câteva din cele două prezese episoade ale poemei. Marea preoteasă o sili să repete și să învețe mai ales episodul, în care se cânta cum Eabani deveni supusul și prietenul lui Gilgames.

Eroul Gilgames era un simplu muritor, deși fiu al zeiței Aruru. El stăpânea cetatea Uruk, pe care o apăra cu vitejie. Războiul însă nu mai înceta. Orașenii trebuiau să se lupte zi și noapte atât cu vrăjmașii și n credincioșii, cât și cu cei dela țară, cari îi înconjurau și-i atacau; ei mai erau siliți să sufere absolutismul stăpânului lor. De aceea se rugară zeiței Iștar astfel:

„Nu mai avem în inima noastră rival împotriva lui Gilga-

mes, o zei! Credincioși tăi sunt mânați la luptă și Gilgames nu mai întoarce pe copii părinților lor. Zi și noapte, ei îi strigă: „ești păstorul cetății Uruk, cea bine păzită, tu'cel puternic, cel înțelept“. El nu lasă nici o fecioară mamei sale, nici o fată războinicului, nici o nevestă bărbatului ei“.

Iștar și zei ascultară plângerea lor și porunciră zeiței Aruru să făurească un potrivnic lui Gilgames.

„Tu, Aruru, care l-ai născut, fă-i acum un om, care să poată să-l întâlnească într-o zi, când i-o plăcea, ca să se bată între ei și Uruk să fie mântuită“.

Zeița își spală mâinile și plâmul din lut pe înțeleptul Eabani, înalt ca bradul, pletos și puternic ca leul, având pe frunte coarne de capră și picioare și coadă de taur. El se făcu păstor și avu nenumărate turme, în mijlocul cărora ducea fericit o viață liniștită. Cel doi rivali, cel dela țară și cel dela oraș, s'ar fi prăpădit fără îndoială într-o cîcenire ucigătoare dacă lui Samaș nu i-ar fi trecut prin gând să-i împrietenească.

Trimise dar pe ajutorul său, Saidu, ca să afle obiceiurile lui Eabani și să încerce să-l înduplece a veni în oraș. Saidu porni și ajunse la bradul, pe care pășteau turmele monstrului. La vederea sa, acesta se încruntă, mugi sălbatic, se mișcă greoi, apoi se avântă la luptă. Înfațișarea sa era atât de groaznică, fucăt trimisului zeului, i se umplu sufletul de spaimă și o luă la fugă.

Samaș și schimbă atunci tactica. Se rugă de Iștar să-l vie în ajutor. O preteasă, o hierodulă, putea să reușească, acolo unde un zeu fusese înfrânt.

Călăuzită de Saidu, tânăra și frumoasa hierodulă sosi, după o călătorie de trei zile, aproape de locul, unde obicinuia să vină cel ce trebuia sedus.

„Când Eabani se ivi, el care locuiește în munți, și prinse a păste gazelele sale, a adăpa vitele sale și a se scălda cu ele în apa răcoroasă, hierodula se speria și se înroși ca macul. Insoțitorul ei îi porunci să-și facă datoria.

„Iată-l, îi zise el; desleagă-ți cingătoarea, desfă-ți sânul pentru ca frumusețea ta să-l atragă. Alungă departe de tine temerea, desvâlue-i inima ta. Dacă vine spre tine, nu fugi; ci primește-l cu un zâmbet fermecător, întrebuintând toată arta seducțiunii. Atunci, el te va strânge la pieptul său, iar turmele sale se vor împrăstia“.

Hierodula făcu întocmai. Eabani o zări și fu numai decât cuprins de un dor aprins. Se apropia de dansa, o luă în brațe. Ea îl lăsă s'o mângăie, privindu-l duios cu ochii ei fermecători.

Când după șase zile și șapte nopți Eabani se desmetici din vraja ce-l cuprinsese, turmele sale dispăruseră, gazelele sale se împrăstiaseră, fugărite de lei și leopardi, vitele sale fuseseră sfășiate de urși și lupi, veniți din toate părțile. Eabani plânse amar. Hierodula însă, petrecându-i brațele ei albe pe după gât, îi acoperi fața, arsă de soare, de sărutări și privindu-l cu drag, îi zise:

„Eabani, tu, care ești mândru ca un zeu, pentru ce locuiești în mijlocul vieșuitoarelor de câmp? Vino cu mine, te voi duce în Uruk, cea bine păzită, spre o minunată și sfântă casă, locuința lui Anu și a Iștarei, în locul unde stăpânește Gilgames, a cărui putere este nespus de mare și care, ca un zimbri, întrece pe toți eroii în vigoare”.

Privirile ei duioase, mișcarea trupului ei încântător, vocea ei cu intonațiuni melodioase pătrundeau adânc în sufletul lui Eabani. Perduse totul, acum nu i mai rămânea decât dansa.

„Aide, răspunse el, du-mă spre locuința minunată și sfântă a lui Anu și a Iștarei, la locul unde stăpânește Gilgames, a cărui putere e nespus de mare și care, ca un zimbri, întrece pe toți eroii în vigoare. Mă voi bate cu el și-i voi arăta cât sunt de vânjos; voi deslănțui împotriva cetății Uruk, o panteră și el va fi silit să se lupte cu ea”.

Și amândoi, ținându-se de mâini, luară calea cetății Uruk, călăuziți de Iștar zeița cea frumoasă și puternică, care stăpânește lumea, căci nimeni nu-i poate rezista. Intrară în oraș în timpul unei sărbători mari. Gilgames află cine era oaspetele său. Și atunci, îndemnat de Samsaș, i-a urât bun venit și rugându-l să-i fie tovarăș de masă și de cinste, i-a dat pentru vecie pe frumoasa și seducătoarea hierodulă.

Gilgames și Eabani, devenit supusul său, fiind uniți, țara și orașul trăind în armonie, făcură ca fericirea să se așeze temelnic în Uruk.

Elamul e învins de cei doi eroi. Vrășmașii sunt goniti. Regele lor e ucis. Gilgames, stăpân biruitor, se îmbracă în hainele sale scumpe și-și face fruntea cu diademă. El apare în toată frumusețea și măreția sa. Lumea se închină cu cinste și-i rostește tot felul de laude.

Iștar însăși e fermecată și dragostea îi cuprinde ființa. Se apropie de el și-i spune:

„Gilgames, vino să-mi fii soț! Dă-mi dragostea ta. Te voi înălța pe un car cu pietre nestimate și de aur, cu roțile de aur și cu scaunul de onix. Tras de lei, vei intra în casa noastră în mijlocul fumurilor mirositoare de cedru. Și acolo toată țara de la mic până la mare îți va săruta picioarele, regii ți se vor închina ție, boerii și șefii îți vor aduce ca tribut darurile câmpiei și munților. Boii îți vor fi sănătoși, oile se vor înmulți, celelalte vite vor fi din belșug, calul tău nu va avea pereche, ca și tau-rul tău”.

Gilgames însă săvârșește o neertată impietate, de care se va căi amarnic. Îndrăznește să respingă pe a tot puternica Iștar și chiar o acoperă de vorbe de ocară.

„Pe Tammuz, soțul tinereții tale, îi strigă el, l-ai osândit să plângă într-una. Pe Allala, șoimul de munte, l-ai îndrăgît, apoi l-ai lovit și l-ai rupt o aripă. El stă acum în pădure și țipă de durere. Ai lubit apoi un leu de o putere neîntrecută, apoi l-ai sfâșiat cu loviturile tale. Ai mai sedus pe păstorul Tabulu, care neîncetat îți aducea fumul jertfelor sale, înjunghind zilnic lezii săi.

L-ai lovit și l-ai prefăcut în leopard, pe care îl goniră și-l uciseră câinii și servitorii săi înșiși. Ce să mai zic de Ișlanu, naivul grădinar al tatălui tău, care în fiecare zi, fără încetare îți aducea darurile sale din roadele grădinii, cu care îți împodobeai tu masa. După ce l-ai sedus, ți-ai bătut joc de dânsul, prefăcându-l în pitic și așezându-l în mijlocul unui divan. El nu se mai poate scula și nu se mai poate scobori. E nimicit deapururi. Îmi spui că mă iubești. Da, ca apoi să mă lovești ca pe dânsii!"

Iștar, rănită de moarte, jură să se răzbune. Se urcă în cer și câpătă voe de la tatăl său să pedepsească pe Gilgames.

Un zimbru înspăimântător e trimis spre Uruk. El distruge semănăturile oamenilor. Gilgames și Eabani sunt nevoiți să iasă împotriva sa. După o luptă groaznică, ei reușesc să-l răpue. Bucuroși, sărbătoresc izbânda lor. Gilgames e mândru și sfidează din nou pe Iștar. Atunci, ea îl lovește în sănătate și în frumusețea lui, dând pildă că e neînțelept să nu te supui volinței sale.

Gilgames cade bolnav de lepră. În desnădejdea sa, întreabă pe înțelepții țării ce trebuie să facă. Ei îi arată singura scăpare: să meargă în insula fericitilor și să caute să-și spele rănile cu apa din izvorul tămădui îi.

Gilgames pleacă în tovărășia credinciosului său Eabani.

Episodul acesta al poemului, asupra căruia marea preoteasă îl atrăgea meru luarea aminte, ca și celelalte, care povesteau peripecile călătoriei lui Gilgames, vindecarea și întoarcerea lui în Uruk, fără însă a putea aduce „buruiana întineririi", încântau pe domnița dar fără a o convinge la o supunere oarbă. Isprăvile zeiței, iubitricile, urile, răzbunările și uelțirile sale o lăsau pe gânduri. Preotesale și herodulele îndeplineau cu silențioasă poruncile zeiței; acum i se cerea și Ninei să joace rolul hierodulei, care îmblânzise pe Eabani. Aceasta o revolta. Și-apoi se gândia cu groază la viața ce avea s'o petreacă în cortul unui sălbatic, războinic sa' gultar, bandit al stepelor, cu sufletul și obiceiuri barbare. Eabani fusese înduplecat să vie în oraș, pe când ea trebuia să renunțe la toată viața ei, distinsă și rafinată din haremul tatălui ei, la toate simpatia ei, la toate amintirile scumpe, ca [să meargă să se piardă în necunoscut, în stepa cea nemărginită, în tovărășia unui barbar, pe care îl ura din toată puterea sufletului ei, pentru că ei era pricina jertfei ce i se cerea.

Un simțământ de împlietate îi pătrunse în suflet și împotriva tatălui ei, care o sacrifică cu atâtă ușurință și împotriva zeiței Iștar și a preoteselor ei, care, nesocotind că dragostea e ceva curat și sfânt, o vindeau și o împingeau la un martiriu, fără a avea măcar încredințarea unui folos pentru rege și țară.

Gândurile negre o chinuiau pe sărmana prințesa zi și noapte. Curtea făcea totuși pregătiri pentru ceremonia nunții. Trimisul lui Bartatua avea să conducă pe Nina la altarul Iștarei, în numele stăpânului său, și apoi amândoi, cu suita lor, trebuiau să lăse drumul pribegiei vecinice.

Dar într-o noapte senină, pe când preoții studiau mișcarea stelelor, o umbră se strecură pe scările numeroase ale zigguratului Iștarei, cel cu șapte caturi, colorate diferit. Era Nina. Ajunsă în etajul de sus, privi un moment cerul înstelat, apoi își aruncă ochii spre cetatea adormită. Se uită îndelung spre locuința părinților, a surorilor și a fraților ei. Două șiroale de lacrimi prinseră a-l șerpui pe frumosii săi obrazi înfierbântați de friguri. Se întoarse. În fața ei, se înălța încremenită statula zeiței. O privi cu ironie, cu dispreț, cu ură. Apoi, printr-o mișcare fulgerătoare, o cuprinse în brațe, o smuci din loc și, cu ea împreună, se prăbuși în vid.

O. TAFRALI

MĂNUȘA

Mănușa ta de piele ai lăsat-o
Pe masa mea de lucru încărcată
Și în același loc unde-ai lăsat-o
E-acum o stea de mare 'ntăritată.

Iar degetele lungi și 'ncovoiate
Ca ghiarele înfipte 'n carnea prăzii
Strivesc un șir de strofe scălciate
Cu gândul să le-arunce pradă străzii!

Și cărțile ce-mi odihnesc pe masă
Cu 'nvățăături subt scoarțele greoaie
Își țin închise spusa lor frumoasă
De teama cruntei stele din odaie!

Și 'ntocmai unui călător pe ape
Cuprins după naufragiu de-o reptilă
Mănușa ta mă strânge fără milă,
Mă poartă tot de tine mai aproape!

ANDREI VELEA

CIRCU

Sau stins luminile din cort
Iar noaptea s'a lăsat mai pămân-
/foasă
Și cercul e acum uu port
Care-a primit în rada-întunecoasă
Odihna unui echipagiu mort...

Sub pânza uriașă care pare
O sumbră piramidă-într'un pustiu
Înfinși pe bănci înguste,
Cu bluzele deschise,
Dorm saltimbancii palizi
În mrejele de vise
C'e'n fâlfâiri coboară când ceasul
/e târziu

Și-aduc îin în splnare
Povestea hărăzită în somn la fie-
/care...

Dorm obosiți cu toții de munci ne-
/implinite,
Ca oasele trudite și fardul gros
/pe față
Iar sus pe lungi traverse și frân-
/ghii împletite

Se odihnesc în rânduri
Ca fluturi mici pe ață
Din ziua frământată de-aplauze
/și râset

Ghirlande lungi de gânduri
Și pațimi de palață...

Învăluit în noapte, mă prind vi-
/sând afară
Și'n timp ce nori de gânduri nă-
/valnic mă'mpresoară
Văd cum întreaga lume adoarme
/greu sub cort
Cu grij' adăpostită ca'n rada unui
/port...

Și-așa se scurge noaptea în fluvii
/de'ntunerie
Ce-alunecă tăcute pe căile din haos
Îngemănând cu totul în cercul tri-
/sumfal

Ființele ce gustă vremelnicul repaos
În plinul carnaval...

Dar mâine fi-va iarăși eterna co-
/medie...

Palașele sculate din somnul lor
/de-o noapte
Vor răscoli iar viața-cu-aceeași
/nebulie
În sărituri de-întreceri și râsete
/vulgare,

Căznindu-se să stoarcă
Din gloată
Torente de-aplauze ușoare...

Dar... mâine... poate iarăși...
Îngândurat stăpânul
Va strânge'n grabă cercul, cu sal-
/timbanci cu tot
Și 'n alte lumi va merge pentru-a
câta căștigul...

Atunci...

Atunci în noapte se va lăsa greu
/frigul
Se va așterne groasă zăpada peste
/tot,
Iar unde-a fost ert cercul cu pânza
/lui de cort
În somn etern și singur
Dormi-va-întins pământul ca tru-
/pul unui mort...

Va fi o noapte neagră, cum n'a
/mai fost pe lume
În care geniul morții va sta mereu
/de pază,
Pământul scârșii-va pe osia neunsă,
Un glob răcit de humă,
Gemând prelung de groază
În păcia nepătrunsă...

Atunci din toată truda
Va fi doar o poveste
Cu cercul care-a fost
Și nu mai este...

I. VALERIAN

FURGONUL

În curtea cazarmii pe o dimineață de toamnă scuturată de friguri, pătată încă de umbrele nopții, un plutonier major cu gulerul ridicat, cu vocea răgușită rânduește corvezile.

— „Văcariu!...” Unde-i Văcariu?...

— „Zănt!

— „De ce nu răspunzi mă?”

— „Răspund, să trăiți.”

— „Cum răspunzi mă, că te strig de un ceas.”

— „Acu auzii?”

— „Acu te 'ncaer... unde-i furgonul?”

— „Uite-l colea...”

— „Ai adăpat caii?”

— „Nu sunt cu caii, sunt cu catării.”

— „Aia nu beau apă?”

— „Ba beau, *don' plutoner!*”

— „Păi...”

— „I-am adăpat, au băut două căldări și jumătate, pe semne le-o fost sete.

— „Da caporalul unde-i?”

— „Aici *don' plotoner!*”

— „Vezi Vârzarule, c'avem inspecție sanitară. Ia doi oameni cu târnurile și să măture curtea ca'n palmă, să scuturi pomii să nu vad o frunză, să arunci gunoiul în furgon, să-l scoți afară, ai înțeles?... Bagă de samă, tu răspunzi...”

— „Da să trăiți.”

După plecarea plutonierului, oamenii flămânzi, rebegiți, cu capelele pe urechi, strânși lângă furgon, suceau țigări pe indelete tănuind între ei.

— „Cine-i cu furgonul ăsta?” întrebă răstit un maior scurt, rotund, cu macferlan și ghetete galbene, chemat în activitate abia de o lună.

— „Noi suntem”

— „Ia-o după mine!”

— „Nu putem să trăiți, *don' maiur!*”

— „Ce face?”

— „Vorbiți cu *don' plotoner*, că-i de sirvici.”

— „Unde-i plutonierul?”

— „Aici, cin' mă chiamă?”

— „Eu... (amical) Ascultă, Mosorel...”

— „(rezervat) Trăiți, *don' maior!*”

— „(galeș) Bună dimineața... Uite, dragă, ce te rog... am aprobat 2000 Kg. de lemne...”

— „Știu, dar nu pot să vă dau furgonul. Imi trebuie la curățenie.”

— „Ba o să mi-l dai. La ce mi-ai aprobat lemnele... nu

trebuia să-mi aprobați lemnele. Asta-i bătae de joc! N'am băț de lemn în casă... de o săptămână decând alerg!"

— „Păi eu ce stric?"

— (diplomat) „Știu că tu nu strici, dar eu ce sunt vinovat, spune și tu!"

— „Nu sunteți vinovat nici d-voastră, dar eu ce pot să fac?"

— Să-mi dai furgonul!"

— „Furgonul nu pot să vi-l dau!"

— „Da boii?"

— „Boii sunt duși după zarzavat."

— „Atunci dă-mi camionul."

— „Ala-i greu, nu faceți nimic... d-voastră stați departe și osia-i frântă."

— „Acu te-am înțeles... am terminat... iau furgonul."

— „Luați-l, dar să știți că d-voastră răspundeți."

— „Nu-l iau eu, mi-l dai d-ta... fiți oameni, ce dracu... n'are nevasta cu ce găti, mă 'nțelegi?"

— „Înțeleg."

— (Apucându-l amical de gulerul mantaliei) „E cinci sute de lei mia, pe piață, măă... Pe unde o scot?!"

— „Vă cred."

— „Plus transportul..."

— „Știu, aveți dreptate..."

— „Întoarce, măă... las' că faci tu, ești băiat bun, te știu eu."

— „Despre mine luați-l, dar dacă mă întreabă de ce n'am măturat curtea..."

— „O potrivești tu..."

O oră mai târziu un car încărcat din plin, tras de doi cătări mohoriți, eșia pe poarta cazarmii gemând, clătănându-se pe roate.

— „Unde duceți lemnele astea?"

— „Trăiți don' colonel, sunt ale lui don' maiur."

— „Care maiur?"

— „Don' maiur... ăsta... cum îl chiamă mă că tu știi mai bine?"

— „Știam, da mi-am uitat, tu nu știi?"

— „Duceți-le la mine acasă... știți la mine?"

— „Tu știi?"

— „Tu nu știi?"

— „Luați telefonistul cu voi, boilor, că ăla știe unde stau eu și umblați repede..."

A doua zi, pe câmpul de instrucție, ofițerii discutau cu aprindere.

— „Ce, domnule maior... v'a luat colonelul lemnele?"

— „Da domnule, închipuește-ți..."

— „Foarte bine ți-a făcut!... așa vă trebuie... să fi poftit să-mi fi făcut mie trebuia asta..."

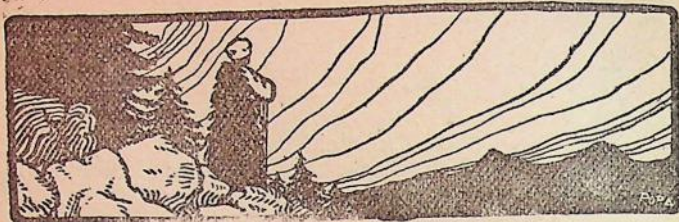
— „Păi d-ta socoți că eu îl las?!...“
 Toți { „Să nu-l lăsați!“
 — „Faceți raport“.
 — „îi fi un prost, dacă t'ei lăsa“.
 — „Ce raport... eu nu fac raport. Mă duc deadreptul la
 general, întru direct în cabinet.
 — „Fugi mă...“
 — „Pe onoarea mea!“
 — „Dă-o dracului!“
 — „Să n'am parte de copilul meu... mă jur țigănește, că
 ți-u la el ca la ochii din cap...“
 — „Arș, păzia... colonelul“
 — (Toți îngrijați) „Unde-i?“
 — „La remiză (tare schimbând vorba) am fost la teatru,
 Voiculeasca e o splendoare, monșer...“
 — „Teribilă!“
 — „E turbată, dom'le!...“
 — „Bună ziua, domnilor, ce faceți?“
 — „Să trăiți... Vorbeam de Voiculeasca...“
 — „Da, e bine!... Apropo... nu te-ai supărat, maiorule, că
 ți-am luat lemnele?! Vorba aia, nu e pentru cin' se pregătește,
 adăogă el răsând cu un aer protector.
 — „Vai, domnule colonel, se poate... ați făcut foarte bine,
 n'aveam niciun zor, mai am de anul trecut, dar fiindcă era fur-
 gonul liber...“

GH. BRĂESCU.

ASCULȚI?

<i>Ascultă cum plânge apa din izvor?</i>	<i>Ascultă ce cântă apa din izvor?</i>
<i>E glasul cerurilor care spune</i>	<i>E susurul nădejdlor străbune</i>
<i>Durerea frământărilor nebune</i>	<i>Cu care glia în avânturi bune</i>
<i>A norilor ce s'au oprit din zbor.</i>	<i>Purta pe oameni către culmi de dor.</i>
<i>Ascultă ce spune apa din izvor?</i>	<i>Ascultă cum tace apa din izvor?</i>
<i>E graiul spicelor ce-au vrut s' adune</i>	<i>E gândul morților; pe mii de strune</i>
<i>Tot aurul din soare care pune</i>	<i>Încearcă depărtarea, să 'ncunune</i>
<i>Atâta foc pe florile ce mor.</i>	<i>Cu vlașa lor pe-un nou stăpânitor...</i>

ALEXANDRINA SCURTU

BELPHEGOR

Să fie oare reacțiunea împotriva romantismului, o simplă coincidență între cele câteva atitudini pornite să-și afirme odată cu lipsa lor de superstiție, o diferită și războinică fiziologie? Să fie un caz fortuit, întâlnirea aceasta în gara aceleiași idei, a celor câțiva indivizi plecați, fără să se cunoască între ei, din provincia atâtor puncte de vedere felurite și distante? Sau trebuie să vedem în reacțiunea aceasta, pe care o considerăm izolată, un simptom al unei noul orientări — al noiei orientări a veacului?

Charles Maurras a lovit în romantismul literar — ca să poată lovi în echivalentul lui politic, revoluția franc-ză, Julien Benda a ajuns la discuția romantismului, pornind de la echivalentul lui în metafizică, bergsonismul. Singur, Pierre Lasserre a pornit luptă regulat pe toate fronturile, cu toate oștile, după toate procedeele vechii dogmatici clasice și vechii logici aristotelice. Singur, Pierre Lasserre nu aruncă în piața opinilor, un pamflet; cartea lui, „Romantismul francez”, e o istorie în care, sub toate aspectele, problema e chemată, urmărită, învăluită, prinsă: o adevărată vânătoare dialectică.

Romantismul apare, pentru întâia oară, dacă nu superior văzut, dar văzut. Nu mai e vechiul „romanticism” pe care Stendhal îl credea „arta de a prezenta popoarelor operele literare” cari, în starea actuală a obiceielor și credințelor, sunt susceptibile să le dea maximul de plăcere cu puțință. „Romantismul nu mai e o simplă estetică de cenacul, pe care Stendhal o mai putea socoti inventată de artiști cu jiletei peștrițe, din „Jeune France”. Rousseau, în cartea lui Lasserre, e pus lângă titlul: Ruina individului. Cum revoluția franceză a venit după enciclopediști și după Rousseau era firesc ca ea să fie repede judecată și clasată ca un efect sigur al unei cauze cunoscute. Dar de o sută și cincizeci de ani, ciclu cauzelor și efectelor și-au schimbat deatâtea ori poziția lor în ecuație, literatura și politica romantică s-au susținut deatâtea ori reciproc și totuși cu aerul (neafectat) că lucrează fiecare pentru sine, fără atârănare, că astăzi ar fi o stupiditate să-l consideri pe Rousseau drept cauza revoluției, origina romantismului. Inceputul, da — dar nu origina. Privim de un secol și jumătate numai spectacolul efectelor, dar cauza a rămas încă necunoscută din problemă. Am semnalat o ipoteză măcar — Lasserre n'are una — dacă ar exista. Dar câtă vreme logica noastră ne va da iluzia că *a* este cauza lui *b* și *b* a lui *c*, numai pentru că sunt în succesiune, *a* este anterior lui *b* și *b* lui *c* — atâtea vreme cât

vom voi să rezolvim numai cu mijloace de psihologie, probleme care intră, poate, în biologia unei civilizații, chestiunea roman-tismului va rămâne o curioasă problemă — dar numai o pro-blemă.

Până atunci, romantismul este pentru Julien Benda, o reli-gie („romantica religie a originalității în artă“) care vine toc-mai dela Voltaire și dela Marivaux. Pentru Lasserre e o „boală“ care se traduce cu Rousseau în ideile politice, cu Michelet în is-torie, cu Pierre Leroux (până la Renan și Bergson) în metafizică. Lasserre regăsește romantismul în idolul acesta modern; „Pro-gresul“ — iar Benda, în faptul hegemoniei sensibilității asupra inteligenței, într-un secol în care, toate producțiile pot intra sub flamura: *panlyrismul*. Să notăm acest loc comun, pentru că e cel mai clar și cel mai accesibil. E insurecția sensibilității; în politică (se numește: anarhie) în faptele sociale (democrația) în metafizică, unde dă spectacolul curios al unei „filozofii patetice“. Jules de Gaultier propunea o explicație a romantismului, în ter-meni de bovarism: o cultură — insinua Gaultier — elaborează în cursul formației, câteva abstracțiuni, născute din opoziția cu rea-litatea și pe care le consideră abstracțiuni: așa ideala de egali-tate, de libertate. Elaborarea isprăvită, generațiile noi moștenesc odată cu cultura și abstracțiile ei pe care dintr-o eroare firească, le cred realități ținuțe însă în suspensie dintr-o rea voință. Atunci naște spectacolul dureros al unei generații care luptă împotriva unei culturi, cu ineseși armele (ipotețice, abstracte) pe care i le-a dăruit cultura. Un act de iluzie, de eroare, de bovarism al unei civilizații: nimic mai mult. Cu ipoteza aceeași, rămăneri însă în pură logică. Ea nu poate explica de unde aluxul acesta de sen-sibilitate în care într-un potop, s'au întunecat toate conturile și limitele inteligenței și din care, în arcă, încearcă să scape cu lu-mea ordinii Maurras, Lasserre și Benda?

Atât Benda cât și Lasserre, găsesc un scut, într'un dascăl comun: Renouvier. Au un ideal social comun: ordinea. Un model de artă: clasicismul. După ce-au atins cu mâna, o idee oricât de frumoasă, sau fila unui romantic, fie el geniu, se spală amân-doi pe mâni, cu spaima ovreiului ortodox care practica patru-zeci de zile abluțiuni, dacă atingea ciotanul unui mort. Ar voi, amândoi, să poată despărți inteligența de sensibilitate, cum do-mingul a despărțit, în vremea uscatului de ape, pentru stabilirea imediată a unui just echilibru. Nu se pot statornici categorii în care intră numai sensibilitatea sau numai inteligența: poți aban-dona po-zia exclusiv sensibilității? Poți abandona istoria sau metafizica, exclusiv logice? Dacă ai îngăduit spărtura, cine mai poate opri scurgerea? Chestiunea se rezolvă numai în dozare. Dar toate artele au fost pe rând, după epoci, când sub heghemo-nia unuia, când sub a celui alt factor din cei doi. Aristot și Pla-ton sunt două arhe-tipuri în filozofie, cum sunt Homer și acel monstruos Archiloch. Plaja unui secol, în arte ca și în politică, e plină cu soare, sau cu alge și apă — după cum e ora fluxului sau acela a refluxului.

După cum predomină inteligența sau sensibilitatea, il avem pe Heine sau pe Hérédia: genul se numește tot liric. În muzică, dacă predomină armonia (darul inteligenței) sau melodia (darul sensibilității) — nimeni n'a fixat încă categorii. Dacă dansul e expresie, ca la orientali, sau e balet ca la heleni — unul o mani-festare în durată, altul spațial — nimeni n'a disociat totuși arta lor din substantivul comun. D-l Benda a început, deși foarte vag să întrezărească c-a, când îngăduie artei o singură specie de sensibilitate: acela plasticiană. Va trebui să ne decidem volun-tar, la această nenorocită confuzie și să admitem că sensibili-tatea poate avea și o latură plastică cum inteligența poate avea

și o latură emotivă. Vom recunoaște în fiecare artă umană, un antagonism între două estetici, întotdeauna periodic (adică niciodată simultan, ci în cursul istoriei unei arte) și care se caracterizează în clasificările de azi, prin conviețuirea sub același titlu, a două tendințe opuse. Julien Benda, mirat că Bergson își numește idelle lui metafizică, că intuiția se numește cunoaștere, că anarhia se numește ordine, se supără că realitățile barbare de azi „trăiesc sub regimul verbal al civilizației de ieri”. Dar putem numi poezia lui Hérédia, deși prea plastică, altfel decât poezie și metafizica lui Bergson, deși prea mistică, altfel decât filozofie? Există un singur regim verbal — și el aparține tot atâtea civilizației de ieri, cât și barbariei de azi. Umanitatea a inventat din economie, o singură firmă pentru două manifestări, în care, după epoci, covârșește impulsul vital sau instinctul de cunoaștere. Sunt firme care stau pe loc — autoritate morală sau juridică — deși stăpânii magazinului s’au schimbat de zece ori, de zece ori s’au schimbat marfa și domnișoara dela cassă.

E greu, todomeniul acesta dificil, să rezolvi lucrurile, numai cu ajutorul unei gramatice, care să-ți indice în ce sens s’au mărit sfera cuvintelor, ca să le poți repede integra la loc. Ar fi oribil ca vorbele să capete un sens strict și arid. Vocabularul estetic s’ar reduce la numai câteva cuvinte. Interesul pentru discuție ar pieri. Oamenii s’ar cataloga astfel: pentru ordine, pentru liberul arbitru, pentru inteligență; contra ordinii, contra liberului... etc. Noutatea — de care se tem contrații — nu e o categorie; e o sensibilitate care diversifică; e punctul de vedere care se schimbă. Atunci, criticul alină între oameni rudenii și afinități, acolo unde voia categorii; alină diversitate, acolo unde voia ordine; alină suferințe, unde voia șesul plat și omogen. Faptele literare, ca și cele sociale, ies din precizia silogismului.

Dar deoarece am rămas la romantism ca la o simplă „putere de contagiune a utopiei”, ca și cum 150 de ani de politică, de metafizică și de artă, au putut fi iscați numai de câte-va idei-forțe — Lasserre ne va mai aduce o explicație: — influența germanică, iar Benda va discuta alte două: influența femeii și cea a ovreilor. Benda împarte pe ovrei în două tabere: „evreii severi și moralști și evreii avizi de senzații — să spunem ca un simplu simbol, Evreii și Cartaginezii, Iahveh și Belphegor, Spinoza și Bergson — atunci nu se poate nega entuziasmul Cartaginezilor pentru literatura creatoare de emoții, pentru cultul teatrului, al actorului...”. Afirmației că societatea franceză a fost aruncată în prăpastia celei alexandrine, de aceeași cauză: ovreii — Benda îi răspunde bine că influența acestora n’ar fi fost cu puțință două secole în urmă și că, reușita lor ar fi o dovadă că societatea era deja alexandrină: „un cristal exterior nu precipită o masă lichidă, decât dacă dansa e de aceeași natură”.

Iată-ne deci la concluzia veritabilă la care recurge, deși cu frică, Benda: suntem în decadentă. O societate, după câteva secole de funcțiune, se uzează, ca și un om. O metaforă, nimic mai mult, dar care, în ultima vreme a fost atât de repetat spusă, că va trece curând drept o realitate bine constituită. Am admite bucușo că civilizația franceză se apropie de ultimul leat — dacă simptomul după care i se judecă agonia, n’ar fi romantismul, adică un surplus de sensibilitate. Imi amintesc că civilizația romană a murit, dimpotrivă, dintr-o absență excesivă. Chestiunea în discuție, rămâne să stabilească dacă sensibilitatea e un fenomen negativ, sau unul creator. Lasserre o crede o „dezorganizare entuziastă a naturii umane”, un fenomen de anarhie și de pleire când Jules de Gaultier o crede semnul exterior al impulsului vital și consideră cunoașterea, adică inteligența, împreună cu Erasme, domeniul de unde viața se retrage.

Ași crede, dimpotrivă, că semnul după care s'ar putea cunoaște agonia unei societăți, ar fi practica inteligenței, exclusivă, — căci inteligența, ca orice factor de cunoaștere, suprimă voința adică actele. „Sunt două istorii — spune Schopenhauer —: istoria politică și aceea a literaturii și artei. Prima e istoria *voinței*, a doua aceea a *intelectului*.” El bine, deile politicii franceze de 150 de ani încoace sunt toate din repertoriul voinței și oricât de ridicule ar fi în cunoaștere, idelle de libertate, de egalitate sau de progres, ele sunt niște puternice stimulente de voință colectivă. Războiul actual a dovedit bine că, deși romantică, republica impotentă, atâta vreme luată în răs de Maurras, a fost capabilă și de ordine și de triumf. Cât despre estetica în artă Benda îl consideră pe Renan un ultim reprezentant al vechii arte pure, iar Lasserre îl consideră un romantic. Benda îl scoate din estetica prezentă pe Anatole France, se silește să nu-l vadă pe Gourmont și-l uită pe André Gide. În loc să facă un echilibru între cele două potrivnice forțe, Benda cântărește numai romantismul — și-l gasește greu.

Pentru Benda, sau pentru Lasserre, care nu sunt artiști și care *n'au trăit* romantismul, ca să se poată astăzi despuia de el — sarcina judecării e prea facilă. Din ură gratuită și fiziologică, Benda n'a văzut pe cerul cel vechi, aurora. Un scriitor, Gaëtan Bernoville, se silește s'o vadă și poate, în măsura în care romantismul poate pieri, a văzut o agonie și o renaștere. Ca replică la pamfletul *Belphegor*, al lui Benda, cartea caută alte legi în spectacolul Franței actuale și se întreabă cu nedumerire: Belphegor sau Minerva?

B. FUNDOIANU

IN CATEDRALĂ

Vibrau miresme reci în catedrală,
Rubine sângerau din-loc-în-loc,
Mici tonuri de icoane, cu sfială
Zâmbeau în licăririle de foc.

Eu singur în sonora catedrală..
De-un stâlp de piatră greu m'am rezemat.
Am stat așa tăcut și-am ascultat
Litania tăcerii în neagra sală.

Aripi de umbre mari, ce fremătau,
Din bolțile 'negrite 'mi picurau
În suflet întunericu 'nghețat,

Tăceri mă 'nvăluiau, creșteau mereu,
Și 'n bolțile tăcute, înfiorat,
Veghea, pierdut în gânduri, Dumnezeu.

MIHAIL CELARIANU

LAMPADOFORUL

Sălbatic,
Furtinos,
M'am rupt din păcla grelelor destine
Și, solitar printre terestrele ruine,
Sub cerul — peșteră scobită 'n infinit —
Mă ridicam, părând sculptat în Vreme,
Înfiorat și dărz,
În așteptarea încordărilor supreme...

Apropiate, scunde sări gemeau:
Tărându-se 'n noroi, cu aripi moarte,
Învins de-apăsarea miilor de nopți.
Și, sub picioare,
Sbucnind din subterane coridoare,
Simțiam a himei răsuflare
Ca suflul cald al unor ciclopice
[cuptoare.

Dar, svârcolindu-se, însângerați și muți,
Pe scări de stânci,
Văzui făcând din umbre-adânci
Bătrânul purtător de torță.

— A mea ! A mea vei fi de-acum
Schintec de minuni nebune plină !
A mea va fi, numai a mea,
Zeiasca și eterna ta lumină.
Dă-mi facla repede, bătrâne !
Nu vezi ? Ești slab, sfârșit —
Și trupu-ți supt, lipit de stânci
[rămâne !...

Înfrigurat,
Năvălitor
Am repeșit un tânăr braț spre torță.
Și — străfulgerat
De-o bruscă și dogoritoare forță —
M'arunc în noaptea oarbă a peșterii
[imense.

Nici zovăcnice pas —
Și nici priviri muțate 'n mla
Spre cel ce-agonizează 'n urma mea,
[departe !

Că pieptul meu,
Ca bolul unei nave vertiginoase,
În două 'nparte
Noianul de 'ntinerie dinainte-mi...
Ca un demon
Ce-ar vrea să 'nplante 'n culmi de
[paradise
Rebela spadă, prin văzduh
[schinteetore,

Așa alerg, înviforat,
Pe coluroasele spindiri de stânci,
Sub negrele arcade plângătoare...
Alerg,
Mă 'nsund
În noaptea fără fund,
Iar torța mea, înșipită — greu — în
[spațiu,

Tărăște după ea, fantasmagoric,
Un cald și sprințen fluviu de lumină...
.....
Mereu ?... Mereu ?...

Sub care bolă nevăzută
Îmi voiu dura, tremurător, popasul ?
Ce clină de granit îmi va opri
— Din sborul lui năvalnic — pasul ?
Nu știu de când alerg ;
În jurul meu păreții strâmți se șterg
În goana lor opusă goanei mele ;
Pe lărgile-mi orbite slutură — obscur —
[perdele

Și-un viu vârtej îmi joacă pe sub
[feastă...

.....
Mereu ?... Mereu ?...
Răsari, o, tânăr braț —
Din besnă să te smulgi, măreș și
[tragic,

Și, viforos,
Peste umila-mi moarte
Să duci făclia sacră mai departe !...
[departe !

VIRGILIU MOSCOVICI

TEATRUL POPULAR

„BRÂNDUȘA“

de BRIEUX.

În timp ce la Național se reprezintă „Noi oamenii...“ iar la Regina Maria „Mărgeluș“, Teatrul Popular se ridică deodată în atenția publicului și a criticului dramatic, prin reprezentarea unei piese, interesante în cel mai înalt grad din câteva puncte de vedere.

Deocamdată trebuie să subliniem faptul că Teatrul Popular, cu toate că are fața întoarsă înspre periferie, se află cu începere de azi pe același linie estetică pe care se află de zeci de ani cele două teatre amintite mai sus.

„Brândușă“ lui Brieux — și acest autor, fără a se bucura de o popularitate scandalosă, a contribuit într-o bună măsură la atățarea interesului nostru pentru teatru — „Brândușă“ aduce în fața publicului o frumoasă întrebare de mutație a specilor. Zicem numai „întrebare“ — și prin aceasta definim nuanța dramatică a lui Brieux. Fata chiburului rural, crescută la oraș și revenită la țară este de fapt povestea tragică a personalității, a talentului, a vieții noi care își exercită prima furie prin distrugerea propriilor ei fundamente. Capul care s'a ridicat cu o palmă deasupra capetelor mediocrității, va fi mai ușor trăznit sau retezat, și în tot cazul destul de nefericit de a avea înaintea ochilor zările azurii, și nu frizurile grase și cravățile sentimentale ale contemporanilor.

Astfel pusă problema, ea se apropie de problemele teatrului nordic, alcătuit aproape numai din întrebări sociale invertite în întrebări de conștiință.

E teatrul viitorului — teatru în care nu se vor mai putea povesti, fără plagări, fără paștișe, aventurile întoarse până azi chiar pe toate fețele, ale fiziologiei psihologiei noastre intertițiale

De-acîi încolo, putem — fără nici o pagubă — să polemizăm cu amicii noștri de spectacol asupra „tezei” lui Brioux.

În ce ne privește, noi n'am admite măcar reîntoarcerea la căminul rural a fetelor care a trecut odată, cu ghiosdanul la subțioară, prin „Place de la Concorde” și, desigur a văzut dela galerie pe Ivonne de Bray într'un negligé de Bataille... Că pleacă din nou la oraș, e deci o reparare a greșelii autorului — și că revine din nou la părinți, la țară, și se mărită cu un rural sfios din imbecilitate, este o dovadă că perseverează în mediocritate: fata și autorul!

Cine a plecat — așa cum a plecat Brândușa — nu se mai întoarce!... În tot cazul nu se mai întoarce, într'o dramă care nu trebuie să fie neapărat o transpunere credincioasă a mentalității burghez-rurale a francezului anti-parizian...

* * *

Trebuie să însemnăm aci numele domnișoarei *Nișulescu* — o flintă care se pune la contribuție, cu tot ce are mai prețios: voce, ochi și inimă, pentru o creațiune instabilă de artă.

Scrim aceste câteva rânduri; s'ar putea întâmpla ca peste câțiva ani să fie nevoie să scrim pagini întregi. Așa dar să nu uităm: *Nișulescu*...

F. ADERCA

CRONICA ARTISTICA

EXPOZIȚIILE LAZĂR ȘI BRĂTĂȘANU.

Faptul că numele d-lui *Lazăr* este cunoscut, se datorește, probabil, numai unei extrem de întinse reclame ce și-a făcut și anul trecut și anul acesta, cu prilejul expozițiilor sale.

Cum n'avusesem ocazia de a-l vedea vre-o lucrare și numele său ni se lega doar de oarecare sunuri pline de bunăvoință cari vorbeau de o activitate școlărească strălucită și recompensată cu nu știm ce premii sau medalii de pe la nu știm care școli din nu mai știm ce Capitale ale Apusului generos, era firesc să intrăm în expoziția dela Maison d'Art cu încredințarea că vom da peste o manifestare serioasă și interesantă.

Orî expoziția d-lui *Lazăr* nu e nici una nici cealaltă. În lucrările expuse irită până la exasperare disonanța continuă dintre desen și culoare pe de-o parte și pe de altă parte disonanța dintre culori.

Desenul este corect, moale și plin de senzibilitate, iar aranjamentul general al liniaturii are ceva din curățenia grilivă a școlărilor de curând liberați cari mai păstrează ceva din curățenia spre care i-au înghesuit profesorii.

În schimb colorația pelsajelor, crudă, dezarmonică, lipsită de aer și de grație, astupă până și relativa finețe coloristică a cător-va capete, căci în aproape tot ce expune d-sa, tonul local predomină cu brutalitate în detrimentul valorilor și nuanțelor firești. N'aș greși — cred — afirmând că pentru d-l Lazăr ultimile două principii coloristice nici nu există. Ori un pelsaj fără atmosferă trebuie socotit ca inexistent din punct de vedere artistic.

Iar cum d-l Lazăr nu are nici măcar tușa de penel ce am fi îndrituiți s'o cerem dela un pictor cu studii d-sale, nu vedem întru cât ar mai fi în măsură să poarte titlul de pictor când ar putea să se intituleze desenator, ceea ce l-ar scuti — desigur — să mai uzeze de culori și ar rămânea să-și întrebuințeze calitățile într-o direcție către care este mai mult chemat.

Specializarea și în arte dă tot așa de bune rezultate ca și în viața meșteșugarilor de toată ziua, și d-l Lazăr poate învăța ceva din exemplul așa de fericit al expozantului de lângă el.

Căci d-l Brătășanu este o surpriză. Stăpân pe desen, simplificând și stilizând cu grație și abilitate, d-sa se deosebește de meșteșugarii „en vogue” al Parisului — dacă nu printr-o manieră deosebită — printr-o construcție personală și plină de viață. E în lucrările d-lui Brătășanu o expresivitate delicată și de bună calitate care face cinste autorului.

În genul acesta decorativ modern e desigur nevoie de o senzibilitate, de o finețe și de un rafinament neobișnuit. D-l Brătășanu dispune de toate aceste calități și face astfel dovada unui talent de preț în aplicațiunile decorative asupra cărților.

Ar fi păcat dacă, dintre toți editorii noștri, nu s'ar găsi nici unul care să-i dea o meritată întrebuințare.

VICTOR ION POPA

VA APARE DE:

EUGEN RELGIS

:-: COLOANA PRINTRE RUINI :-:

— ESEURI —

ED. ALCALAY ȘI CALAFATEANU

Insemnări din zilele de luptă de Const. T. Stoica volumul postum al poetului C. Stoica își păstrează în mulțimea cărților ce alcătuiesc literatura noastră de război o înfățișare deosebit de interesantă. În locul celui aer de împrumut, de vitejie și de jobilare în mijlocul dezastrului din jur, care nu se poate să nu se coboare și în sufletul exasperat până la nebunie, în locul acelei tendințe propagandiste a cărții de război, menite să redea aspectele de *panoptic* ale marelui ordonat și legalmente scuzat, proza lui Stoica ne pune în contact direct cu realitatea.

E vorba de suferința imensă, des-nădejduită, strigată firii înconjurătoare, insensibilă și ea de atâtea de-zolare. Om și natură se îmbină într-o impresie covârșitoare de prăbușire morală.

Sensibilitatea unui intelectual aruncat în mijlocul carnagiului, agonia zilnică, înecată și progresivă, presimțirea dezastrului final, toate produc în cele din urmă aceea monotonică psihică exprimată însă în felurile chipuri.

Resemnarea impusă ca o datorie supremă potolind gestul de revoltă, imprimă acestui suflet îndurerat ceva din fatalismul orânduirilor cosmice. Amintirile vremilor bune sunt singurele cari, abătându-se din timp în timp, mai sfredelesc în frigurile agoniei un suflet deprins cu ideea morții acceptată ca o liberatoare.

Insemnările lui Const. T. Stoica interesează prin această lipsă totală a evenimentului exterior. Procesul

intern de transformare face însă din fiecare pagină a cărții o lațetă psihică, iar din mănunchiul fiilor o unitate sufletească.

În conștiința această înebunită de durere se coboară jalea omenirii întregi, mărită de sinistra înfățișare a firii.

Aci stă secretul rezonanței ne-așteptate ce o produce cartea lui C. Stoica. Ea nu e plângerea unui suflet, a unui individ. În rândurile ei e plânsul omenirii îndoliate. De aceea nu se poate vorbi de slăbiciunea unui singur temperament. *Insemnările din zilele de luptă* reprezintă un aspect din cele mai interesante ale sufletului omenesc în război, trecând dincolo de cazul special și de durerea unui om.

Numai o astfel de simțire scuturată de personalismul înăbușitor se putea ridica la pagini ca cele din cari extragem următoarele rânduri:

Soarele aprinde colinele neliniștite de lupte. Lumina lui e un surâs de blândete, care cade ca un strigăt nemărturisit de pace. Peste vasele divine coboară valuri îndoliate de ocașă și în negura care îmbrățișează pe nesimțite sarea se aud iar fițele desnădejdite ale cocorilor. A-lungași de pretutindeni se trudește a scobi în nori cumburi și țipătul lor e o chemare către Dumnezeu ca să le deschidă cerul. În țipătul de desnădejde al cocorilor găsim par că ceva dintr'un țipăt necăuzit de alimenți ce geme în suferințele noastre, ale tuturor.

M. I.

Ezitănd de a mai semna, prin licență de cugetare, „Ideea Euro-

peană", și prin licență poetică „Em. Bucuță”, și neconvenind încă să se întoarcă la numele adevărat de „Em. Popescu” — colaboratorul *I-dei Europene* îmi răspunde anonim și la persoana a treia.

Din acest răspuns rețin doar protestul indignat al d-lui Bucuță împotriva afirmației mele că în coșul redacției *Sburătorul* se află manuscritele domniei sale. Facând sondele necesare, am dovedit ceea ce știam de mult: d. Bucuță era predestinat de a fi la fundamente; coșul redacției noastre se razimă pe autoritatea operei sale poetice. Și pentru că e vorba de fapte și nu de păreri și ca să nu exercez nici o presiune asupra viitoarelor „idei europene” relativ la valoarea mea literară, (în la dispoziția d-lui Em. Bucuță manuscritul său nepublicat de trei ani și deci nepublicabil.

E. L.

După *Inchisorile turcești*, d. N. Batzară își continuă activitatea în *Turcoiscele* (Foi volante) și în *Spoventanii de cadăne* (Viața Românească), după cum și-o continuă prin toate publicațiile României-Mari. E neîndoios că în literatura d-lui N. Batzară se deschide o fereastră asupra unei lumi aproape necunoscute, deși am avut cu ea legături seculare; venind dela izvor, informația orientală a d-lui Batzară e interesantă prin lipsa ei de obicnuitul miragiu cu care învăluim lumea islamului. Trebuie însă de subliniat caracterul informativ și de interes cultural al acestei literaturii, în care documentul sincer și semnificativ e numai rareori literarizat. „Nuvelele” d-lui Batzară sunt pagini trăite din viața orientală, dar prea puțin „nuvele”, nu pentru că n’ar fi povestite cursiv, și chiar cu un umor specific și autorului și orientului, dar pentru că realitatea brută nu este prelucrată, organizată și înălțată până la ficțiunea poetică.

Prin volumul intitulat „*Helianta*” la care se adaugă și „*Mărturisiri: două vieți știuse*” d-na Natalia Negru vrea să reintre în literatură, după o tăcere mai lungă,

și după ce a mai publicat cândva un volum de „*Mărturisiri*”, din aceeași intenție de a atrage curiozitatea publicului prin fapte diverse, care, oricât ar fi fost de tragice, n’au aface cu literatura. *Helianta* e scrisă prin obsesiunea literaturii similare a lui George Sand: ceva ce arată că dacă filmele cu detectivi sau publicarea debaterilor judiciare ale crimelor celebre trezesc o anumită psihoză și literatură poate desvolta contagiunea. Fără *Elle et lui*, d-na Natalia Negru n’ar fi crezut că diferențele sentimentale cu mare răsunet public pot deveni literatură prin simpla lor prezentare, fără nici un efort de literarizare. Cartea d-nei N. N. conține totuși un material documentar relativ important mai ales prin scrisorile lui Fulga, în care recunoaștem verva unuia din poeții noștri de seamă. Lipsit de organizare, acest material nu devine însă literatură, ci o pledoarie într’un proces care, fiind de domeniu privat, nu poate interesa altfel de cât prin talent.

Două romane istorice. — Evul mediu, ca epocă istorică retrăgește cu o putere deosebită și cu acel parfum arhaic plin de savoare în ultimele două romane ale celor doi scriitori contemporani: Jules Perrin. (Le mariage d’Abelard) și José Germain (Pour l’amour de Genièvre).

Romanul lui Abelard și al Heloisei e în deosebire prea bine cunoscut pentru a insista asupra lui. Interesant e procedul romancierului Jules Perrin. Ca roman istoric „Le mariage d’Abelard” evită cu îndemănare cele două stănci primejdioase de cari se poate isbi corăbioara necercărilor romancierii: deoparte romantismul unui Dumas, dealta arheologismul Flaubertian. Despre romanul istoric s’a mai vorbit în această revistă și cu ocazia studiilor asupra lui „Salambô” al marelui Flaubert, resuscitate de interesantele conferințe din „Conferențiar”.

Arătam cu acel prilej cum se poate înțelege realismul istoric și ajungeam la concluzia că el ar fi unul din marile și cele mai tru-

moase capitole ale romantismului în genere (*Sburătorul literar* no. 7)

În cazul lui Jules Perrin subiectul prin esență romantic i-a permis o inventivitate de un rar personalism. Aceasta, încadrată în viața medievală evocată prin o puternică intuiție poetică, nu strică totuși tonalității generale de istorism pe care o păstrează romanul în întregimea lui.

Încercarea lui Jules Perriu dovedește că reușita romanului istoric depinde în primul rând de subiect și de epocă.

Pentru el și unii și alții au fost destul de noi — deși arhiepiscopul cunoscut în liniile cele mari — căci puținii au lucrat literaricește acestei date.

Aceasta i-a îngăduit ponderarea celor doi factori pitorescul și prezisul aflători în oricare roman istoric reușit.

Poesia și legenda se unesc tot așa de fericit și în romanul „Pour l'amour de Genièvre” al lui José Germain, în care epoca viteazului rege legendar, Arthur este evocată în atmosfera castelelor feudale și a luptelor pentru credință.

La Passante ultima piesă a lui Kistemaekers poate avea și o valoare simbolică, pe lângă cea pur anecdotică dobândită prin subiectul ei de foarte mare actualitate: un savant francez aflător în Rusia bolșevismului se căsătorește cu Macha fosta soție a unui mare demnitar de sub vechiul regim. Această căsătorie se face numai pentru a scăpa pe nefericita vânduă de persecuțiile teroriștilor.

Reîntorsii în Franța, savantul care intră în politică ajunge în stăpânirea unor documente compromițătoare un puternic al zilei. Aceste pentru documente se află asupra Machei. Un servitor bolșevic din serviciul savantului este cumpărat de dușmanul său și pentru a obține documentele de căror existență tu mâinile Machei se știe, este instruit să o asasineze în scop de a i le simule. Macha se sacrifică în felul acesta pentru savantul de care începuse să se simtă legată și altfel decât de interes, ca la început.

Partea simbolică a piesei s'ar

putea găsi în suferința Machei care purta în sângele ei slav germeii bolșevismului, în mijlocul nedreptelor alcături occidentale înălțate în viața socială tot mai în amănunte simțită și trăită. Ea, femeia nenorocită de experiență care i-a fost fatală în Rusia unde și-a pierdut soțul și unde pentru a scăpa ea însăși a trebuit să a-lerge la ajutorul unui străin care să o ia de soție, se simte atrasă de o forță launtrică superioară inteligenței și voinței reflectată spre acele chinere asiatice ale revoluționarismului. Mirajul depărtării ar fi singura explicație a resuscitării acestor porniri subconștiente.

Psichologia experimentală, individuală și socială ar putea lămurii multe din înfățișările acestor morbide cari în piesa lui Kistemaekers sunt schițate în treacăt, dar cari nu li dau mai puțin acel caracter simbolic de care de la început spuneam că se adaugă la interesul pur anecdotic al acțiunii, prin ea însăși de altfel de foarte mare actualitate.

Un precursor al Divinei Comedii. — *Revue bleue* ultimul număr începe un studiu datorit d-lui André Thérive asupra operii călugărului Goufray Strabon intitulată *Les Visions de Guettin*. Trăind în prima jumătate a secolului al noulea (807—849) acest călogăr s'a bucurat de o reputație științifică puțin obișnuită. Ajuns în curând pe cele mai înalte trepte ale carierei preoțești, a putut uni mândria numelui de scriitor cu aceea de fruntaș al bisericii occidentale,

De aci ascendentul moral al *Visionilor* sale care mult timp au fost socotite — doar *Divina Comedie* a schimbat criteriile de judecată literară învechită — ca singura expresiune a credințelor populare în și despre viața de apoi.

Ca una din marile opere cu adevărat omenești *Les Visions de Guettin* merită cinstea de a fi readusă la lumină în acest an al studiilor dantești prilejuate de cel mai bine sărbătorit centenar din câte a cunoscut până acum literatura.

CITITI
„BIBLIOTECA UNIVERSALA”

Care publică opere literare, științifice, pedagogice, de utilitate publică etc., etc., scrise de cei mai de seamă scriitori români și străini, clasici și contemporani.

**Se pune în vânzare câte 3 volume
pe săptămână**

PREȚUL FIECĂRUI NUMAR LEI 1.-

AU APARUT :

No.	1— 3	<i>L. Rebreanu</i> , Norocul	Lei 3.-
"	4— 4	<i>H. C. Andersen</i> , Grădina raiului . . .	5.-
"	9—11	<i>I. Petrovici</i> , Simțiri rostite	3.-
"	12—14	<i>Al. T. Stamatiad</i> , Poemele în proză ale lui Baudelaire	3.-
"	15—17	<i>E. Lovinescu</i> , Portrete literare . . .	3.-
"	18—25	<i>Al. Dumas-fiul</i> , Dama cu Camelii Roman	8.-
"	26—29	<i>V. Alexandri</i> , Fântâna Blanduziei, cu o prefață de E. Lovinescu . . .	4.-
"	30—33	<i>Voltaire</i> , Prințesa Babilonului, Ro- man. Traducere de Mihail Ior- gulescu	4.-
"	34—38	<i>V. Alexandri</i> , Ovidiu, cu o pre- față de E. Lovinescu.	

De vânzare la toate librăriile din România-Mare

Editura „**ANCORA**” Alcalay & Calafateanu — București, Str. Smârdan, 4

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110
In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dams și Domni

♦♦♦ Prețuri mai eftine ca oriunde ♦♦♦

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIA I

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODA

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioasele :

produse ale

BONBONERIEI : :

: : RENAISSANCE

care se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45